

TERRA DE DINOSAURES 1

Disseny curricular

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta proposta didàctica és una unitat de coneixement del medi que tracta dels dinosaures. A partir de la visita a alguns dels jaciments paleontològics de Catalunya per observar elements fossilitzats dels dinosaures, l'escolar s'endinsarà dins un món desconegut, atractiu per a ell, i molt llunyà del seu moment històric. La unitat està pensada per a desenvolupar-la preferentment amb alumnes de parvulari 5 anys i 1r i 2n de cicle inicial de primària.

2. CONTINGUTS

Conceptuals

1. Com eren els dinosaures?
  - Dimensió i forma
  - Parts del seu cos
  - Els titanosaures
2. Com vivien?
  - Què menjaven?
  - Com es desplaçaven?
  - Com es reproduïen?
3. La feina dels paleontòlegs
  - El procés de fossilització
4. Quant temps fa que van existir?
  - El lloc que ocupen dins el fris cronològic

Procedimentals

- Lectura d'imatges de diferents dinosaures.
- Identificació dels dinosaures més coneguts.
- Compleció de mapes conceptuals.
- Ordenació de seqüències.
- Recerca de material (vídeos, llibres...) on puguem obtenir informació.
- Situació de l'època dels dinosaures en una línia de temps.

Actitudinals

- Interès i curiositat per conèixer diferents aspectes i fets de l'època dels dinosaures.
- Actitud crítica i iniciació en l'argumentació.
- Esforç per observar amb rigor i per explorar sistemàticament.
- Acceptació i seguiment de les normes de comportament en les sortides.

3. OBJECTIUS

- Saber interpretar i treure informació de fonts secundàries.
- Identificar diferents dinosaures i memoritzar el nom dels més populars.
- Saber la mida i la forma dels més coneguts.
- Anomenar les diferents parts del cos dels dinosaures.
- Conèixer com vivien (alimentació, reproducció, desplaçament...).
- Situar l'època dels dinosaures dins la línia del temps.
- Conèixer la feina dels paleontòlegs.
- Ordenar les fases de fossilització.

4. ACTIVITATS D'APRENENTATGE

Com eren els dinosaures ?

1. Anotació dels números, que ja assenyalen els components de cada imatge, davant les paraules corresponents que els identifiquen.

Primer parlarem amb els nens de quina mida creuen que eren els dinosaures, llavors observarem i llegirem als llibres el que expliquen sobre aquests animals. Si ampliem la imatge a format de mural, ens serà més fàcil realitzar les comparacions: tan alt, més baix que, igual que, etc.

2. Anotació del nom dels dinosaures, identificats a partir de l'observació d'unes siluetes d'animals.

Els dinosaures eren rèptils terrestres que van viure a l'era secundària. Ara bé, als escolars se'ls ha de deixar ben clar que no n'hi va haver cap que sabés volar o nedar. En aquella època hi havia altres animals: rèptils marins, peixos, rèptils voladors, amfibis, insectes, mol·luscs, etc. que no pertanyien a l'ordre dels dinosaures.

Abans de fer aquesta activitat, aniria bé diferenciar oramentl animals que són dinosaures i animals que no ho són. Després s'haurà de tornar a analitzar la pàgina 1 i identificar els dinosaures que apareixen a les siluetes.

3. Anotació de paraules al final de la fletxa, amb la finalitat d'identificar les parts d'un dinosaure.

Si el nivell cognitiu del grup ho requereix, les vuit parts del cos es poden anotar prèviament a la pissarra i es pot fer una lectura col·lectiva.

Pel que fa a la identificació de les ombres, s'haurien d'analitzar una per una i fer que els alumnes observin alguns dels aspectes diferencials: la boca oberta, la posició dels braços, la cresta, el bipedisme, etc.

4. Compleció d'una taula de doble entrada fent un senyal, a partir de la lectura d'un material informatiu adjunt. Senyalització de la paraula incorrecta en unes frases sobre els Titanosaures.

Fem referència particular als Titanosaures perquè van ser els herbívors dominants de la fauna de la península Ibèrica, de finals de l'era secundària. Especialment eren freqüents a la conca de Tremp. Les petjades trobades a Fumanya (Berguedà) pertanyien a aquests animals.

Observarem especialment el Titanosaure ja sigui en un dibuix, fotos o diapositives i aprofitarem per fer preguntes orals: com té la cua, el cap, les potes...? Després farem el treball sobre paper. Si el grup és de parvulari, abans de completar les frases les anotarem a la pissarra, les llegirem col·lectivament i tot seguit cercarem la paraula que hi falta.

Text: Els Titanosaures

Els sauròpodes van ser el grup de dinosaures herbívors més important. Eren animals enormes, tenien un coll i una cua molt llargs i un cap molt petit en relació a la resta del cos. Alguns sauròpodes van arribar a mesurar 40 metres de llarg. Uns dels més populars són els Diplodocus o els Apatosaures.

L'únic grup de sauròpodes que va sobreviure fins a finals del cretaci va ser el del Titanosaure. En

comparació amb els seus parents del Cretaci inferior, els Titanosaures eren sauròpodes de dimensions relativament reduïdes, ja que la majoria oscil·laven entre els 15 i 20 metres i en alguns casos només arribaven a mesurar uns 8 metres. El seu coll no era tan llarg com el d'altres dinosaures. Tot i això, la seva cua era relativament llarga i es mantenia erecta a continuació del cos. Les potes del davant eren més curtes que les del darrera. A diferència dels altres sauròpodes, tenien vertebres sòlides i alguns tenien una cuirassa òssia que els recobria l'esquena.

Es reproduïen per ous, amb un volum d'entre 2 i 3 litres, que ponien en forats fets a terra, en niuades de 2 a 8 unitats. Els ous els posaven a les rodalies de la costa de l'època i a la desembocadura de petits rius.

Adaptació d'AGUSTÍ, Jordi; ANTON, Mauricio (1997). *Memoria de la Tierra: vertebrados fósiles de la Península Ibérica*. Barcelona: Ediciones del Serbal, p. 54-55.

Com vivien?

5. Situació d'imatges de dinosaures, prèviament retallades, en els llocs corresponents en un mapa conceptual iconogràfic.

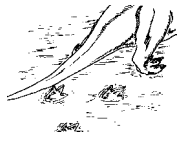
Buscar característiques dels dinosaures que tinguem a la classe, si són carnívors, herbívors quantes potes tenen, com caminen, com i què mengen... Finalment retallarem les imatges de la pàgina 11 i les col·locarem en el lloc que els correspongui dins el mapa conceptual. Concretament hi ha: 1 Tenontosaure atacat per dos dinònics, 2 Plateosaures, 3 Saltops i 4 Polacants.

- 6a. Ordenació amb un número d'unes vinyetes sobre el procés de reproducció dels dinosaures. Anotació d'unes frases al peu de cada imatge.

Les escenes representen la posta i l'eclosió dels ous d'un dinosaure, concretament d'una maiasaure femella. Seria el moment de recordar que els dinosaures, com tots els rèptils, naixien d'ous.

Caldria començar l'activitat fent una lectura de les imatges, analitzant els detalls i l'acció principal que s'observa a cada dibuix. Tot seguit s'ordenaran seqüencialment i s'anotaran el número corresponent en el requadre gris. S'anotaran les quatre frases a la pissarra, es farà la lectura col·lectiva i per últim s'escriuran en el requadre que correspongui.

- 6b. Senyalització dels animals que també són ovípars entre una sèrie de dibuixos

La feina dels paleontòlegs

7. Anotació d'un número al davant d'unes frases descriptives del procés de fossilització dels dinosaures, per tal d'ordenar-les.

Primer s'haurien de descriure i explicar cadascuna de les quatre imatges del procés de fossilització. A continuació es llegirà cada frase (del paper o de la pissarra) i s'associarà a la imatge corresponent. Per últim, s'anotà el número.

8. Anotació del nom del dinosaure al qual correspon l'esquelet dibuixat, a partir de l'observació i comparació de tres imatges identificades de dinosaures. Coloració dels ossos de l'esquelet que coincideixen amb els que estan dibuixats individualment en un requadre a part.

Primer recordarem quina és la feina dels paleontòlegs. En el moment de realitzar l'exercici sobre el paper és important fer que els alumnes observin detingudament les característiques i formes dels tres dinosaures dibuixats. Si el nivell dels escolars ho permet, es podrien diferenciar les parts de l'esquelet: crani, columna vertebral, costelles, pelvis i extremitats.

9. Coloració per demostrar que s'han identificat unes petjades de dinosaures entre una sèrie de petjades d'altres animals. Anotació del nom dels animals que han deixat les petjades.

Per ajudar a fer el treball individual sobre la identificació de diferents petjades d'animals, podríem aprofitar les petjades a terra dels dinosaures (si és que les hem fet al iniciar el tema) i per tal de complementar-ho, fariem les petjades dels nostres peus amb pintura damunt d'un paper d'embalar a fi de diferenciar-les de les dels dinosaures. Ens podem preguntar com caminem nosaltres, com ho feien els dinosaures, amb quantes potes?, I un ànec?, I un gos?, Com seran les petjades d'un animal que pesi molt?

Quant temps fa ?

10. Situació d'imatges de caràcter cronològic, prèviament retallades, en una línia de temps.

Abans d'ordenar en la línia del temps les diferents escenes de la pàgina 11, aniria bé realitzar alguna activitat més vivencial. Una proposta podria ser partir d'ara i anar endarrera. Com? Doncs fent un joc que consistirà en dividir el terra de la classe en tres apartats: ara – temps prehistòrics – temps dels dinosaures.

Ens posarem en el lloc de l' "ara" i anirem caminant enrera retrocedint en el temps fins arribar al dels dinosaures. Així els alumnes podran fer-se més la idea del que vol dir la línia del temps.

5. ACTIVITATS D'AVAUACIÓ

Per saber el nivell d'aprenentatge dels alumnes i com han assolit els objectius didàctics podem fer servir diverses estratègies al llarg del temps en què desenvolupem aquesta unitat:

- a) Recollida d'informació mitjançant l'observació directa.

Observació sistemàtica de l'alumne durant el desenvolupament del taller o la visita al jaciment o museu corresponent, a fi de constatar l'atenció, l'interès, el funcionament individual i en grup a l'hora de realitzar les activitats i el grau de participació i autonomia en el treball.

- b) Recollida d'informació mitjançant l'observació indirecta.

Valoració del compliment del quadern, pel que fa a la presentació i cura en la elaboració del treball; la realització correcta o no de les activitats i el grau d'assoliment en l'aplicació dels procediments emprats i en l'adquisició dels conceptes referits als dinosaures.

- c) Activitats específiques

- Ordenar alguns dinosaures per mides.
- Associar les formes dels dinosaures amb el seu nom.
- Posar el nom a les diferents parts del cos d'un dinosaure.
- Classificar fotos de dinosaures segons la seva alimentació.
- Omplir un mapa conceptual amb les característiques dels dinosaures (alimentació, desplaçament, medi on vivien).
- Situar els dinosaures dins el fris històric de la classe.
- Tenir una conversa amb l'alumne/a preguntant com saben els paleontòlegs que van existir els dinosaures.
- Identificar un Titanosaure, entre una sèrie de dinosaures.

6. BIBLIOGRAFIA

AGUSTÍ, Jordi; ANTON, Mauricio (1997). *Memoria de la Tierra: vertebrados fósiles de la Península Ibérica*. Barcelona: Ediciones del Serbal.

BEAUMONT, Émilie (2000). *Els dinosaures*. París: Éditions Fleurus.

CAMBOURNAC; Laure; BEAUMONT, Émilie (2000). *Dinosaures i animals desapareguts*. París: Éditions Fleurus.

DELAFOSSÉ, Claude; JEUNESSE, Gallimard (2004). *Observo els dinosaures*. Barcelona: Cruïlla.

Dinosaures. Barcelona: Plaza&Janés.

LAMBERT, David (1989). *Guia de campo de los dinosaurios*. Madrid: Edaf.

MAZIN, Jean-Michel (1983). *En tiempos de los dinosaurios*. Madrid: Edaf.

PANAFIEU, Jean-Baptiste (2001). *Los dinosaurios*. Madrid: Ediciones SM.

PORTELL Joan; ARÀNEGA, Susanna (1999). *Els dinosaures*. Barcelona: La Galera.

ROLLAND, Claudine (2001). *Los dinosaurios*. Madrid: Ediciones SM.

VILADRICH, Lluís (1986). "Les petjades fòssils de Coll de Fumanya". *L'Erol*, 18: 7-12.

Entre les moltes pàgines web que es poden consultar podem citar:

www.parc-cretaci.com

www.rutaminera.diba.es

www.alturgell.org/dinosaures1.html

www.sc.ehu.es/towcogoj/ (en euskera i castellà)

www.dinopolis.com (en castellà)

7. SOLUCIONARI

Fitxa 1. Com eren els dinosaures?

- 1 Velociraptor, 2 Escolasaure, 3 Diplodocus, 4 Triceratops, 5 Protoceratops, 6 Estegosaure, 7 Tiranosaure.
- De gris, el 3; de marró fosc el 4, el 6 i el 7; de marró clar o carbassa l'1, el 2 i el 5.

Fitxa 2. Com eren els dinosaures?

- Quins dinosaures reconeixes: 1 Tiranosaure, 7 Escolasaure, 8 Triceratops, 10 Diplodocus.

Fitxa 3. Com eren els dinosaures?

- 1 Cap, 2 Cresta, 3 Braç, 4 Peül·la, 5 Braç, 6 Pota, 7 Cua, 8 Coll.
- Només són saurolofs el B i el D.

Fitxa 4. Com eren els dinosaures?

- Cap petit, potes curtes, cua llarga, coll curt, cresta no, banyes no.
- El Titanosaure era de mida gran. El Titanosaure caminava a quatre potes. El Titanosaure tenia plaques al llom. El Titanosaure menjava plantes. El Titanosaure tenia la cua llarga. El Titanosaure vivia a prop de llocs humits. El Titanosaure feia els nius a terra.

Fitxa 5. Com vivien

- Mengen carn: 4; Mengen plantes: 1; Caminen amb dos potes: 2 i Caminen amb 4 potes: 3.

Fitxa 6. Com vivien

- Dibuix superior esquerra: 1 Pon els ous; Dibuix inferior esquerra: 2 Cova els ous; Dibuix superior dreta: 3 Surten els dinosaures; Dibuix inferior dreta: 4 Els alimenten
- Neixen d'ous: sargantana, peix, granota, serp

Fitxa 7. La feina dels paleontòlegs

- 1 Un dinosaure cau mort al fons del riu; 2 L'esquelet queda colgat per capes de terra i sorra; 3 Amb el pas del temps els ossos es converteixen en fòssils; 4 Els paleontòlegs descobreixen els ossos.

Fitxa 8. La feina dels paleontòlegs

- L'esquelet és el del Rhabdodon.
- Els ossos que són d'aquest animal són l'1 (una costella), el 2 (una tibia), el 4 (un húmer) i el 5 (una vertebra). El dibuix 3 (el tros superior d'un crani) no és d'aquest animal.

Fitxa 9. La feina dels paleontòlegs

- Les petjades de dinosaures són la 1 (un Titanosaure), la 3 (un Megalosaure) i la 6 (un Iguanodon). La 2 són de l'ànec, la 4 són del nen i la 5 són del gos.

Fitxa 10. Quant temps fa?

- El C (un Megalosaure, un carnívor) és del temps dels dinosaures. El del mamut atacat per un grup de persones és del temps dels homes i dones prehistòrics. El de l'elefant fotografiat en un safari és dels temps actuals.